

POSTOFFICE COACHING

India Post Exam Preparation • PA/SA • Postman • Mail Guard • MTS • GDS

PO GUIDE PART I

पी.ओ. गाईड भाग I

Complete Bilingual Study Notes (English + मराठी)

Topics: PO Guide Structure • Control & Hierarchy • Postal Circles • Base Circle • Postal Services Board • Training Institutions

Postoffice Coaching App — Your Learning Companion | 6283839926

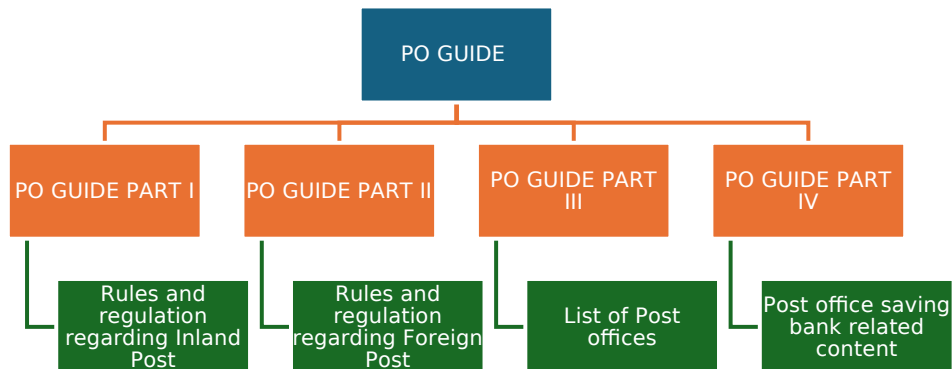
1. PO GUIDE — Overall Structure

1. पी.ओ. गाईड — संपूर्ण रचना

1.1 The Four Parts of PO Guide

1.1 पी.ओ. गाईडचे चार भाग

- The **PO Guide** is divided into **four Parts (Part I to Part IV)**.
- Each Part covers a different area of postal rules.
- **PO Guide (पी.ओ. गाईड) चार भागांत (Part I ते Part IV) विभागलेले आहे.**
- प्रत्येक Part टपाल नियमांच्या वेगवेगळ्या क्षेत्राला cover करतो.

Part (भाग)	Subject Covered (English)	विषय (मराठी)
PO GUIDE PART I	Rules and regulation regarding Inland Post	Inland Post (देशांतर्गत टपाल) संबंधी नियम व विनियम
PO GUIDE PART II	Rules and regulation regarding Foreign Post	Foreign Post (परदेशी टपाल) संबंधी नियम व विनियम
PO GUIDE PART III	List of Post offices	टपाल कार्यालयांची यादी
PO GUIDE PART IV	Post office saving bank related content	Post Office Saving Bank (टपाल कार्यालय बचत बँक) संबंधी सामग्री

1.2 Seven Sections of PO Guide Part I

1.2 पी.ओ. गाईड भाग I चे सात Sections

- PO Guide Part I is further divided into **Seven Sections (Section I to Section VII)**.
- PO Guide Part I पुढे सात Sections (Section I ते Section VII) मध्ये विभागले आहे.

Section सेक्शन	Name (English)	नाव (मराठी)
SECTION I	GENERAL	सामान्य (General)
SECTION II	LETTER AND PARCEL POST	पत्र व पार्सल टपाल (Letter and Parcel Post)

Section सेक्शन	Name (English)	नाव (मराठी)
SECTION III	OFFICIAL POSTAL ARTICLES	शासकीय टपाल वस्तू (Official Postal Articles)
SECTION IV	PROHIBITED POSTAL ARTICLES	प्रतिबंधित टपाल वस्तू (Prohibited Postal Articles)
SECTION V	MONEY ORDERS	मनी ऑर्डर (Money Orders)
SECTION VI	PHILATELY	फिलाटेली / टपाल तिकीट संग्रह (Philately)
SECTION VII	POSTAL LIFE INSURANCE	टपाल जीवन विमा (Postal Life Insurance)

PO GUIDE → PART I → SECTION I ... SECTION VII

PO GUIDE PART I

SECTION
I

SECTION
II

SECTION
III

SECTION
IV

SECTION
V

SECTION
VI

SECTION
VII

GENERAL

LETTER
AND
PARCEL
POST

OFFICIAL
POSTAL
ARTICLES

PROHIBITED
POSTAL
ARTICLES

MONEY
ORDERS

PHILATELY

POSTAL
LIFE
INSURANCE

2. Clause 01: Control

2. क्लॉज 01: नियंत्रण (Control)

- The Department of Posts works under a **chain of control** that starts from the **Public**.
- Order of control: **Public** → **Government** → **Minister of Communication** → **Minister of State** → **Department of Posts**.
- Department of Posts नियंत्रणाच्या एका साखळीखाली (chain of control) काम करते, जी Public (जनता) पासून सुरू होते.
- नियंत्रणाचा क्रम: Public (जनता) → Government (सरकार) → Minister of Communication (दळणवळण मंत्री) → Minister of State (राज्यमंत्री) → Department of Posts (टपाल विभाग).

Public → **Government** → **Minister of Communication** → **Minister of State** → **Department of Posts**

2.1 Two Must-Remember Facts

2.1 दोन अत्यंत महत्वाची तथ्ये

Point मुद्दा	English	मराठी
Establishment स्थापना	Post office was established on 01 October 1854 , when Lord Dalhousie was Governor General.	टपाल कार्यालयाची स्थापना 01 ऑक्टोबर 1854 रोजी झाली, जेव्हा Lord Dalhousie (लॉर्ड डलहौसी) Governor General (गव्हर्नर जनरल) होते.
Headquarter मुख्यालय	Headquarter of India Post: Dak Bhawan, New Delhi	India Post चे मुख्यालय: Dak Bhawan (डाक भवन), New Delhi

2.2 More Control & Headquarters Facts

2.2 नियंत्रण व मुख्यालयाशी संबंधित इतर तथ्ये

Point मुद्दा	English	मराठी
Ministry मंत्रालय	The Department of Posts comes under the Ministry of Communications .	टपाल विभाग दळणवळण मंत्रालयाच्या अंतर्गत येतो.
Administrative Control प्रशासकीय नियंत्रण	DoP is under the administrative control of the Director General Post, New Delhi . The Director General Postal Services is responsible for handling the operations of the Department.	DoP हा महासंचालक टपाल, नवी दिल्ली यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली आहे. महासंचालक टपाल सेवा हे विभागाचे कामकाज सांभाळण्यासाठी जबाबदार असतात.
Headquarter (with PIN) मुख्यालय (पिनसह)	Headquarter of India Post: Dak Bhawan, New Delhi – 110001 .	भारतीय टपालाचे मुख्यालय: डाक भवन, नवी दिल्ली – 110001.
PLI Directorate पी.एल.आय. संचालनालय	The Directorate of PLI is located at Chanakyapuri P.O. Complex, New Delhi – 110021 . The Director of PLI is at Kolkata .	PLI संचालनालय चाणक्यपुरी पी.ओ. कॉम्प्लेक्स, नवी दिल्ली – 110021 येथे आहे. PLI चे संचालक कोलकाता येथे आहेत.

Point मुद्दा	English	मराठी
Controller of Foreign Mails परदेशी टपाल नियंत्रक	The office of the Controller of Foreign Mails is located at Mumbai .	परदेशी टपाल नियंत्रकाचे कार्यालय मुंबईत आहे.
First Airmail Flight पहिले हवाई टपाल उड्डाण	On 18 February 1911 , the world's first airmail flight took off from Allahabad to Naini , covering about 18 km across the river Ganges.	18 फेब्रुवारी 1911 रोजी जगातील पहिले हवाई टपाल उड्डाण अलाहाबादहून नैनीकडे रवाना झाले, ज्याने गंगा नदी ओलांडत सुमारे 18 किलोमीटरचे अंतर पार केले .

3. Administrative Hierarchy of Department of Posts

3. टपाल विभागाची प्रशासकीय रचना (Hierarchy)

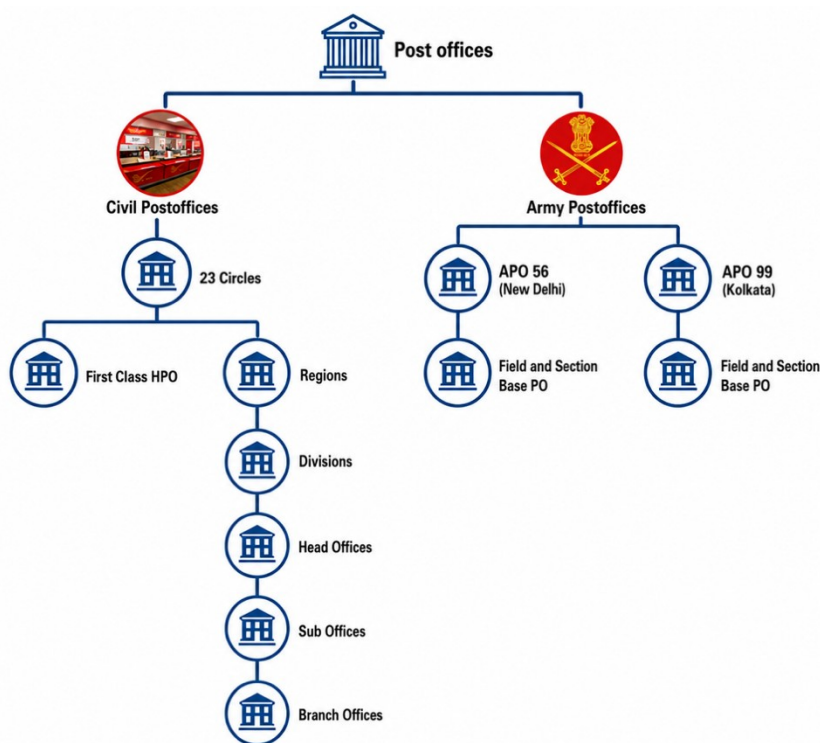
- Every administrative unit of the Department of Posts has a **head officer**.
- The hierarchy runs from the **Department of Posts** at the top down to the **Sub Division** at the bottom.
- Department of Posts च्या प्रत्येक प्रशासकीय घटकाचा एक head officer (प्रमुख अधिकारी) असतो.
- ही रचना सर्वात वर Department of Posts पासून सुरू होऊन सर्वात खाली Sub Division (उप-विभाग) पर्यंत जाते.

Level / Unit स्तर / घटक	Officer (Post) अधिकारी (पद)	Designation of Head प्रमुखाचे पदनाम
Department of Posts टपाल विभाग	Secretary सचिव	—
Department of Posts टपाल विभाग	Director General महासंचालक	—
Circle सर्कल	Chief Postmaster General (CPMG) मुख्य पोस्टमास्टर जनरल	Circle Head (सर्कल प्रमुख)
Region रीजन	Regional Postmaster General (PMG) रीजनल पोस्टमास्टर जनरल	Regional Head (रीजन प्रमुख)
Division डिव्हिजन	Supdt. of PO / RMS (अधीक्षक टपाल कार्यालय / RMS)	Division Head (डिव्हिजन प्रमुख)
Sub Division उप-विभाग	ASPO / Inspector (सहाय्यक अधीक्षक टपाल कार्यालय / निरीक्षक)	Sub Dn Head (उप-विभाग प्रमुख)

Department of Posts (Secretary → Director General) → Circle (CPMG) → Region (PMG) → Division (SPO/SRM) → Sub Division (ASPO/IPO)

4. Classification of Post Offices

4. टपाल कार्यालयांचे वर्गीकरण

- **Post offices** are divided into two main groups: (a) **Post offices (civil)** and (b) **Army Post offices**.
- **Post offices (टपाल कार्यालये)** दोन मुख्य गटांत विभागली आहेत: (a) **Post offices (नागरी टपाल कार्यालये)** आणि (b) **Army Post offices (लष्करी टपाल कार्यालये)**.

4.1 Branch A — Civil Post Offices

4.1 शाखा A — नागरी टपाल कार्यालये

- Post offices → **23 circles**.
- From 23 circles the structure splits into **First Class HPO** and **Regions**.
- Regions → **Divisions** → **Head offices** → **Sub offices** → **Branch offices**.
- Post offices → 23 circles (23 सर्कल).
- 23 circles पुढे रचना First Class HPO आणि Regions (रीजन) मध्ये विभागली जाते.
- Regions → Divisions (विभाग) → Head offices (मुख्य टपाल कार्यालये) → Sub offices (उप टपाल कार्यालये) → Branch offices (शाखा टपाल कार्यालये).

4.2 Branch B — Army Post Offices

4.2 शाखा B — लष्करी टपाल कार्यालये (Army Post Offices)

- Army Post offices are of two types: **APO 56 (NEW DELHI)** and **APO 99 (KOLKATA)**.
- Under these come **FIELD POST OFFICES** and **SECTION BASE P O**.
- Army Post offices दोन प्रकारची आहेत: APO 56 (NEW DELHI) आणि APO 99 (KOLKATA).
- यांच्या अंतर्गत FIELD POST OFFICES (फील्ड पोस्ट ऑफिस) आणि SECTION BASE P O येतात.

Army Post Office लष्करी टपाल कार्यालय	Location ठिकाण	Remember लक्षात ठेवा
APO 56	NEW DELHI (नवी दिल्ली)	56 → New Delhi
APO 99	KOLKATA (कोलकाता)	99 → Kolkata

4.3 Army Post Offices — CBPO Names & PIN Codes

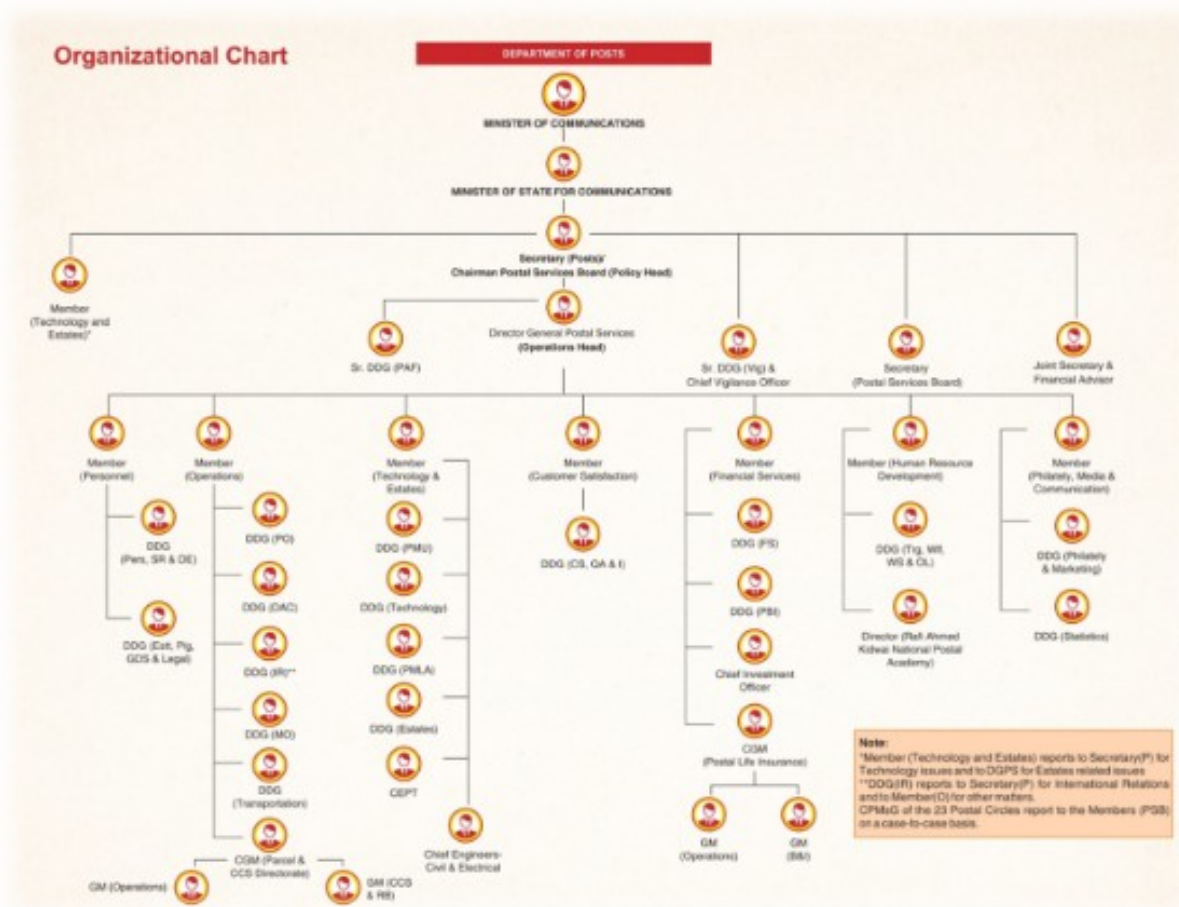
4.3 लष्करी टपाल कार्यालये — CBPO नावे व पिन कोड

Army Post Office लष्करी टपाल कार्यालय	Also Called इतर नाव	PIN Code पिन कोड
56 APO — New Delhi (नवी दिल्ली)	1 CBPO	900056
99 APO — Kolkata (कोलकाता)	2 CBPO	900099

- **CBPO** stands for **Central Base Post Office**.
- **CBPO** चे पूर्ण नाव **Central Base Post Office** (केंद्रीय बेस टपाल कार्यालय) आहे.

5. Department of Posts — Organisational Chart

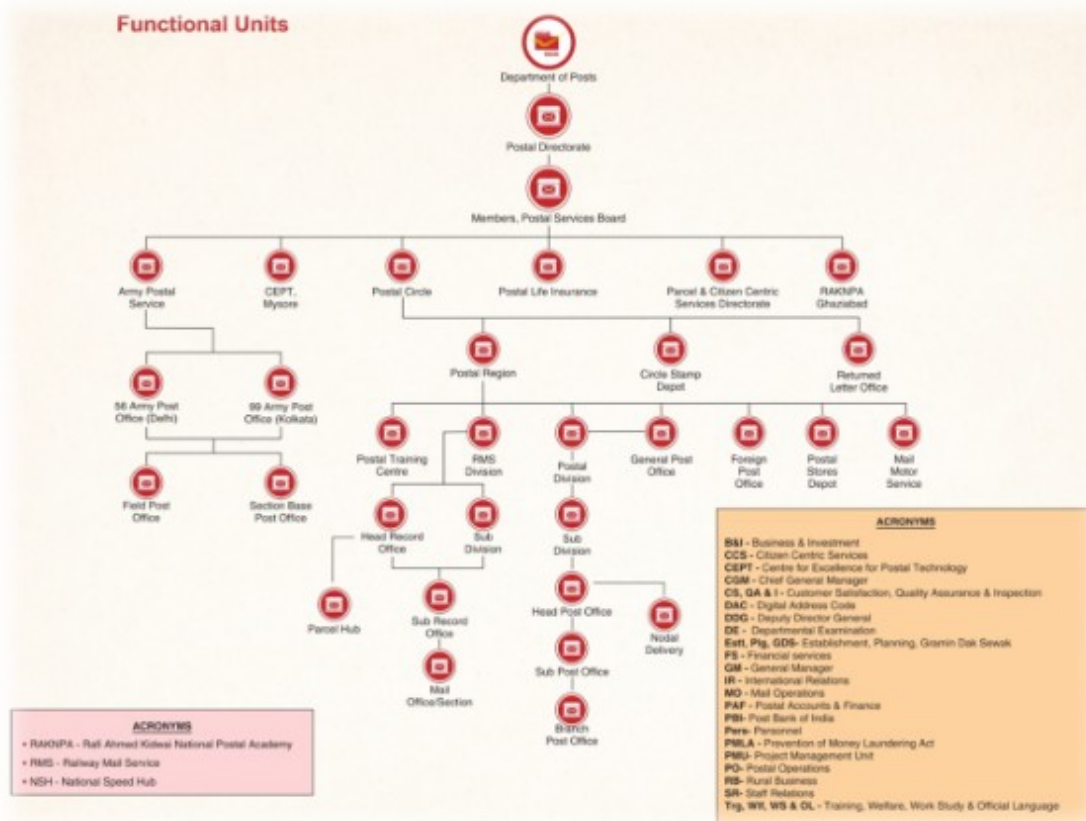
5. टपाल विभाग — संघटनात्मक तक्ता

6. Postal Directorate — Field Structure

6. टपाल संचालनालय — क्षेत्रीय रचना

- Under the **Postal Directorate** there are several directorates, institutions and field units.
- Postal Directorate (टपाल संचालनालय) अंतर्गत अनेक directorates, संस्था आणि क्षेत्रीय घटक येतात.**

6.1 Direct Wings under Postal Directorate

6.1 टपाल संचालनालयाच्या थेट अधीनस्थ शाखा

Wing / Unit शाखा / घटक	Note (English)	टिप्पणी (मराठी)
Parcel Directorate	Handles parcel business	पार्सल कामकाज पाहते
RAKNPA, Ghaziabad	Apex training academy	शीर्ष प्रशिक्षण अकादमी
Postal Circle	Circle level administrative unit	सर्कल स्तरावरील प्रशासकीय घटक
Business Development Directorate	Business development work	व्यवसाय विकास कामकाज
Postal Life Insurance Directorate	PLI work	PLI (टपाल जीवन विमा) कामकाज
CEPT, Mysore	Technology centre	तंत्रज्ञान केंद्र
Army Postal Service	Postal service for Armed Forces	सशस्त्र दलांसाठी टपाल सेवा

6.2 Under Postal Circle

6.2 पोस्टल सर्कल अंतर्गत

- **Circle Stamp Depot (सर्कल स्टॅप डेपो)**
- **Returned Letter Office (परत आलेल्या पत्रांचे कार्यालय)**
- **Postal Region (टपाल रीजन)**
- Postal Region अंतर्गत: General Post Office, Foreign Post, Postal Stores & Stamps Depot, Mail Motor Service

6.3 Other Field Units, Accounts Offices & Depots

6.3 इतर क्षेत्रीय घटक, लेखा कार्यालये व डेपो

Point मुद्दा	English	मराठी
Postal Accounts Offices टपाल लेखा कार्यालये	There are 23 Postal Accounts Offices in the Department, headed by SAG/JAG (Senior/Junior Administrative Grade) level officers. They also work as the Internal Finance Advisor to the Chief Postmaster General .	विभागात 23 टपाल लेखा कार्यालये आहेत, ज्यांचे नेतृत्व SAG/JAG स्तरावरील अधिकारी करतात. ते मुख्य पोस्टमास्टर जनरल यांचे अंतर्गत वित्त सल्लागार म्हणूनही काम करतात.
Depots (Merged) डेपो (विलीनीकरण)	At present the Postal Store Depot and the Circle Stamp Depot have been merged , and the merged depot is headed by a single PS Group 'B' officer, i.e. Superintendent .	सध्या पोस्टल स्टोअर डेपो आणि सर्कल स्टॅप डेपो यांचे विलीनीकरण करण्यात आले आहे, आणि विलीन केलेल्या डेपोचे नेतृत्व एकाच PS गट 'ब' अधिकाऱ्याकडे म्हणजे अधीक्षकाकडे असते.
Types of Division विभागांचे प्रकार	Postal Division → SP / SSP RMS Division → SRM / SSRM	टपाल विभाग → SP / SSP RMS विभाग → SRM / SSRM

In simple words: 23 circles, and also 23 Postal Accounts Offices — headed by SAG/JAG officers who double as Internal Finance Advisor to the CPMG. The two depots (PSD + CSD) are now one, under a Superintendent.

सोप्या भाषेत: 23 सर्कल, आणि 23 टपाल लेखा कार्यालयेही — ज्यांचे नेतृत्व SAG/JAG अधिकारी करतात जे CPMG चे अंतर्गत वित्त सल्लागारही असतात. दोन्ही डेपो (PSD + CSD) आता एकच आहेत, अधीक्षकांच्या अधीन.

7. Postal Circles of India (23 Circles)

7. भारतातील टपाल सर्कल (23 सर्कल)

- India has **23 Postal Circles**, plus **1 Base Circle** for the Armed Forces.
- Each circle has its own **Headquarters** and covers certain **States / Union Territories**.
- भारतात 23 Postal Circles (टपाल सर्कल) आहेत, आणि सशस्त्र दलांसाठी 1 Base Circle स्वतंत्रपणे आहे.
- प्रत्येक सर्कलचे स्वतःचे Headquarters (मुख्यालय) असते आणि ते काही States / Union Territories (राज्ये / केंद्रशासित प्रदेश) cover करते.

Sr. No. अनु. क्र.	Circle Name सर्कलचे नाव	Headquarters मुख्यालय	States / Union Territories Covered समाविष्ट राज्ये / केंद्रशासित प्रदेश
1	Andhra Pradesh	Vijayawada	Andhra Pradesh, Yanam (Puducherry)
2	Assam	Guwahati	Assam
3	Bihar	Patna	Bihar
4	Chhattisgarh	Raipur	Chhattisgarh
5	Delhi	New Delhi	Delhi
6	Gujarat	Ahmedabad	Gujarat, Dadra & Nagar Haveli, Daman & Diu
7	Haryana	Ambala Cantt.	Haryana
8	Himachal Pradesh	Shimla	Himachal Pradesh
9	Jammu & Kashmir	Srinagar	Jammu & Kashmir, Ladakh
10	Jharkhand	Ranchi	Jharkhand
11	Karnataka	Bengaluru	Karnataka
12	Kerala	Thiruvananthapuram	Kerala, Lakshadweep, Mahe
13	Madhya Pradesh	Bhopal	Madhya Pradesh
14	Maharashtra	Mumbai	Maharashtra, Goa
15	North East	Shillong	Arunachal Pradesh, Manipur, Meghalaya, Mizoram, Nagaland, Tripura
16	Odisha	Bhubaneswar	Odisha
17	Punjab	Chandigarh	Punjab, Chandigarh
18	Rajasthan	Jaipur	Rajasthan
19	Tamil Nadu	Chennai	Tamil Nadu, Puducherry (except Yanam & Mahe)
20	Telangana	Hyderabad	Telangana
21	Uttar Pradesh	Lucknow	Uttar Pradesh
22	Uttarakhand	Dehradun	Uttarakhand

Sr. No. अनु. क्र.	Circle Name सर्कलचे नाव	Headquarters मुख्यालय	States / Union Territories Covered समाविष्ट राज्ये / केंद्रशासित प्रदेश
23	West Bengal	Kolkata	West Bengal, Sikkim, Andaman & Nicobar Islands

Total = 23 Circles + 1 Base Circle | एकूण = 23 सर्कल + 1 बेस सर्कल

8. Base Circle (Army Postal Service)

8. बेस सर्कल (आर्मी पोस्टल सर्व्हिस)

Aspect पैलू	Details (English)	तपशील (मराठी)
Name नाव	Base Circle	Base Circle (बेस सर्कल)
Headquarters मुख्यालय	New Delhi (Army HQ)	New Delhi (Army HQ / लष्करी मुख्यालय)
Purpose उद्देश	To cater to the postal communication needs of the Armed Forces (Army, Navy, Air Force)	Armed Forces (सशस्त्र दले — Army, Navy, Air Force) च्या टपाल दळणवळण गरजा पूर्ण करणे
Head of Circle सर्कल प्रमुख	Additional Director General, Army Postal Service (Rank: Major General)	Additional Director General, Army Postal Service (रँक: Major General)
Officer Cadre अधिकारी संवर्ग	Officers on deputation from the Civil Posts (Department of Posts)	अधिकारी Civil Posts (Department of Posts) मधून deputation (प्रतिनियुक्ती) वर येतात
Other Ranks (Staffing) इतर रँक (स्टाफिंग)	75% personnel drawn from Department of Posts (except GDS) 25% personnel recruited directly by the Army	75% कर्मचारी Department of Posts मधून घेतले जातात (except GDS) 25% कर्मचारी थेट Army मार्फत भरती केले जातात
Special Role विशेष भूमिका	Provides postal services to soldiers in peace areas, field areas, and forward posts during war, peace, and natural calamities	सैनिकांना peace areas (शांतता क्षेत्रे), field areas (फील्ड क्षेत्रे) आणि forward posts (अग्रिम चौक्या) येथे युद्ध, शांतता आणि नैसर्गिक आपत्तींच्या काळात टपाल सेवा देते

8.1 More Facts on Army Postal Service

8.1 लष्करी टपाल सेवेशी संबंधित इतर तथ्ये

Point मुद्दा	English	मराठी
Headquarters मुख्यालय	The headquarter of the Army Postal Service (India) is located at the Integrated Headquarters of Ministry of Defence (Army), New Delhi.	लष्करी टपाल सेवा (भारत) चे मुख्यालय संरक्षण मंत्रालयाच्या (लष्कर) एकात्मिक मुख्यालय, नवी दिल्ली येथे आहे.
Officer Cadre अधिकारी संवर्ग	The Officer's cadre of APS is drawn on deputation from the Indian Postal Service (IPoS).	APS चा अधिकारी संवर्ग भारतीय टपाल सेवा (IPoS) मधून प्रतिनियुक्तीवर घेतला जातो.
CBPOs & their Heads CBPO व त्यांचे प्रमुख	The two Command-based Post Offices (CBPOs) are at Delhi and Kolkata , commanded by Commandants in the rank of Colonel.	दोन कमांड आधारित टपाल कार्यालये (CBPO) दिल्ली आणि कोलकाता येथे आहेत, ज्यांची कमान कर्नल रँकच्या कमांडंटकडे असते.
	The Department of Posts has full fledge army wing in Indian army.	भारतीय लष्करात टपाल विभागाची एक पूर्णपणे कार्यरत आर्मी विंग आहे.
Training Centre प्रशिक्षण केंद्र	The Army Postal Service Training Centre is at Kamptee, Nagpur (Maharashtra) , also commanded by a Commandant of Colonel rank.	लष्करी टपाल सेवा प्रशिक्षण केंद्र कामठी, नागपूर (महाराष्ट्र) येथे आहे, ज्याची कमानही कर्नल रँकच्या कमांडंटकडे असते.

9. Key Officeholders

9. प्रमुख पदाधिकारी

Position पद	Name नाव	Notes / Additional Info टिप्पणी
Minister of Communications (Union Cabinet Minister) दळणवळण मंत्री (केंद्रीय कॅबिनेट मंत्री)	Shri Jyotiraditya M. Scindia	
Minister of State (MoS) for Communications दळणवळण राज्यमंत्री	Dr. Chandra Sekhar Pemmasani	
Secretary, Department of Posts & Chairperson, Postal Services Board सचिव, टपाल विभाग व अध्यक्ष, टपाल सेवा मंडळ	Shri Subrat Das	

Position पद	Name नाव	Notes / Additional Info टिप्पणी
Director General of Postal Services महासंचालक, टपाल सेवा	Shri Jitendra Gupta	

Note / टीप

In simple words: These names can change. Check the official India Post website at least one month before your exam.

सोप्या भाषेत: ही नावे बदलू शकतात. परीक्षेच्या किमान एक महिना आधी India Post च्या अधिकृत संकेतस्थळावर तपासून घ्या.

10. Postal Service Board (Apex Management Body)

10. टपाल सेवा मंडळ (सर्वोच्च व्यवस्थापन संस्था)

- The Postal Service Board is the **highest decision-making authority of DoP**.
- Postal Service Board हे DoP चे सर्वोच्च निर्णय घेणारे प्राधिकरण आहे.

10.1 Composition

10.1 रचना

- Chairman**
- Seven Members** with the following portfolios.
- Chairman (अध्यक्ष)**
- खालील portfolios (विभाग) असलेले सात Members (सदस्य).

No. क्र.	Portfolio (English)	पोर्टफोलिओ (मराठी)
1	Personnel	कार्मिक (Personnel)
2	Operations	परिचालन (Operations)
3	Customer Satisfaction	ग्राहक समाधान
4	Financial Services	वित्तीय सेवा (Financial Services)
5	Human Resource Development (HRD)	मानव संसाधन विकास (HRD)
6	Estates	संपदा
7	Philately, Media and communication	टपाल तिकीट संग्रह, माध्यम व दळणवळण

10.2 Permanent Invitee

10.2 कायम निमंत्रित सदस्य

- The **Joint Secretary and Financial Advisor** to the Department is a **permanent invitee** to the Board.
- विभागाचे Additional Secretary and Financial Advisor (अतिरिक्त सचिव व वित्तीय सल्लागार) हे मंडळाचे permanent invitee (कायम निमंत्रित सदस्य) असतात.

10.3 Secretariat Support

10.3 सचिवालयीन सहाय्य

- The Board is assisted by a **senior staff officer of the Directorate** who acts as **Secretary to the Board**.
- मंडळाला Directorate मधील एक senior staff officer (वरिष्ठ स्टाफ अधिकारी) सहाय्य करतात, जे Secretary to the Board (मंडळाचे सचिव) म्हणून काम करतात.

10.4 Supporting Officers at HQ

10.4 मुख्यालयातील सहाय्यक अधिकारी

- **Deputy Directors General (DDG) — उप महासंचालक**
- **Directors — संचालक**
- **Assistant Directors General (ADG) — सहाय्यक महासंचालक**
- हे अधिकारी Headquarters येथे मंडळाला functional आणि administrative support (कार्यात्मक व प्रशासकीय सहाय्य) देतात.
- These officers provide **functional and administrative support** to the Board at the Headquarters.

Chairman + 7 Members → Permanent Invitee (ASFA) → Secretary to the Board → DDG / Directors / ADG

11. Postal Services Board — Present Composition

11. टपाल सेवा मंडळ — सदस्यस्थितीतील रचना

11.1 Chairperson & Director General

11.1 अध्यक्ष व महासंचालक

Role भूमिका	Name नाव	Designation पदनाम
Chairperson अध्यक्ष	Shri Subrat Das	Secretary, Department of Posts & Chairperson (सचिव, टपाल विभाग व अध्यक्ष)
Director General महासंचालक	Shri Jitendra Gupta	Director General Postal Service (महासंचालक, टपाल सेवा)

11.2 Members of the Board (by Portfolio)

11.2 मंडळाचे सदस्य (पोर्टफोलिओनुसार)

No. क्र.	Name नाव	Portfolio (English)	पोर्टफोलिओ (मराठी)
1	Shri K. Prakash	Personnel	कार्मिक (Personnel)
2	Shri Harpreet Singh	Operations	परिचालन (Operations)
3	Ms. Samriti Sharan	Customer Satisfaction	ग्राहक समाधान
4	Ms. Manisha Sinha	Financial Services	वित्तीय सेवा (Financial Services)
5	Col. S.F.H. Rizvi	Human Resource Development (HRD)	मानव संसाधन विकास (HRD)
6	Ms. Pratibha Nath	Estates	संपदा
7	Ms. Mariamma Thomas	Philately, Media and communication	टपाल तिकीट संग्रह, माध्यम व दळणवळण

11.3 Permanent Invitee & Secretary to the Board

11.3 कायम निमंत्रित सदस्य व मंडळ सचिव

Role भूमिका	Name नाव	Designation पदनाम
Permanent Invitee कायम निमंत्रित सदस्य	Shri Shreeshail Malge	Joint Secretary and Financial Advisor (JSFA) (अतिरिक्त सचिव व वित्तीय सल्लागार)

Role भूमिका	Name नाव	Designation पदनाम
Secretary to the Board मंडळाचे सचिव	Dr. Sachin Mittal	Secretary (PSB) (सचिव, टपाल सेवा मंडळ)

Note / टीप

In simple words: These details are subject to change. Verify the latest information at least one month before the examination from the official India Post website (www.indiapost.gov.in).

सोप्या भाषेत: हे तपशील बदलू शकतात. परीक्षेच्या किमान एक महिना आधी India Post च्या अधिकृत संकेतस्थळावरून (www.indiapost.gov.in) नवीनतम माहितीची खात्री करा.

12. Postal Training Institutions

12. टपाल प्रशिक्षण संस्था

12.1 Apex & Specialized Training Institutions

12.1 शीर्ष व विशेष प्रशिक्षण संस्था

Institute संस्था	Location ठिकाण	Details तपशील
R.A.K.N.P.A. (Rafi Ahmed Kidwai National Postal Academy)	Ghaziabad, Uttar Pradesh (गाझियाबाद, उत्तर प्रदेश)	Apex training institute of the Department of Posts for higher management cadre officers (IPoS/Group A) . टपाल विभागाची शीर्ष प्रशिक्षण संस्था, जी उच्च व्यवस्थापन संवर्गातील अधिकाऱ्यांसाठी (IPoS/Group A) आहे.
C.E.P.T. (Centre for Excellence in Postal Technology)	Mysuru (Main Office), Hyderabad, Bangalore, Chennai (म्हैसूर, हैदराबाद, बेंगळुरू, चेन्नई)	Specialized institute for IT, technology, and automation in the Department of Posts. टपाल विभागात IT, technology (तंत्रज्ञान) आणि automation (स्वयंचलन) साठी विशेष संस्था.

12.2 Postal Training Centers (PTCs)

12.2 टपाल प्रशिक्षण केंद्रे (PTCs)

Sr. No. अनु. क्र.	State राज्य	Location (PTC) ठिकाण (PTC)
1	Uttar Pradesh (उत्तर प्रदेश)	Saharanpur (सहारनपूर)
2	Gujarat (गुजरात)	Vadodara (वडोदरा)
3	Karnataka (कर्नाटक)	Mysuru (म्हैसूर)
4	Tamil Nadu (तामिळनाडू)	Madurai (मदुराई)
5	Bihar (बिहार)	Darbhanga (दरभंगा)
6	Assam (आसाम)	Guwahati (गुवाहाटी)

12.3 Heads of Apex Training Institutions

12.3 शीर्ष प्रशिक्षण संस्थांचे प्रमुख

Institute संस्था	Location & Head ठिकाण व प्रमुख	मराठी तपशील
C.E.P.T. (Centre for Excellence in Postal Technology)	Mysore (Nazarbad), Karnataka Headed by the General Manager .	म्हैसूर (नजरबाद), कर्नाटक याचे नेतृत्व महाव्यवस्थापक करतात.
R.A.K.N.P.A. (Rafi Ahmed Kidwai National Postal Academy)	Ghaziabad, Uttar Pradesh Headed by the Director .	गाझियाबाद, उत्तर प्रदेश याचे नेतृत्व संचालक करतात.

- RAKNPA imparts training to **higher managerial cadres, Group A officers of the Indian Postal Service, Group B officers of the Department of Posts, and Managers of Foreign Postal Administrations.**
- RAKNPA उच्च व्यवस्थापकीय संवर्ग, भारतीय टपाल सेवेचे गट A अधिकारी, टपाल विभागाचे गट B अधिकारी तसेच परदेशी टपाल प्रशासनांच्या व्यवस्थापकांना प्रशिक्षण देते.

12.4 Regional Training Centres (RTC)

12.4 क्षेत्रीय प्रशिक्षण केंद्र (RTC)

- There are **4 RTCs**, set up for providing training to the **Postal Operative Staff**.
- **4 RTC आहेत, जी टपाल परिचालन कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी स्थापन करण्यात आली आहेत.**

Sr. No. अनु. क्र.	Regional Training Centre (RTC) क्षेत्रीय प्रशिक्षण केंद्र	State राज्य
1	Bhubaneswar	Odisha (ओडिशा)
2	Delhi	Delhi (दिल्ली)
3	Nashik	Maharashtra (महाराष्ट्र)
4	Hubballi	Karnataka (कर्नाटक)

In simple words: Do not mix them up: **6 PTCs** train the general postal staff cadre, while **4 RTCs** (Bhubaneswar, Delhi, Nashik, Hubballi) train the **Postal Operative Staff**.

सोप्या भाषेत: यांची गल्लत करू नका: **6 PTC सामान्य टपाल कर्मचारी संवर्गाला प्रशिक्षण देतात, तर 4 RTC** (भुवनेश्वर, दिल्ली, नाशिक, हुबळी) टपाल परिचालन कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देतात.

12.5 In Short

12.5 थोडक्यात

- **1 National Academy (RAKNPA)**
- **1 Technology Centre (CEPT)**
- **6 Postal Training Centers (PTCs)**
- **1 National Academy (RAKNPA) — 1 राष्ट्रीय अकादमी**

- **1 Technology Centre (CEPT) — 1 तंत्रज्ञान केंद्र**
- **6 Postal Training Centers (PTCs) — 6 टपाल प्रशिक्षण केंद्रे**

13. Heads of Institutions (All Levels)

13. संस्थांचे प्रमुख (सर्व स्तर)

- Every office and institution of the Department of Posts has a designated head. The table below lists them at a glance.
- टपाल विभागाच्या प्रत्येक कार्यालयाचा व संस्थेचा एक नियुक्त प्रमुख असतो. खालील तक्त्यात त्यांना एका दृष्टिक्षेपात पहा.

No. क्र.	Institution / Office संस्था / कार्यालय	Head प्रमुख
1	Directorate संचालनालय	Secretary of Posts & Director General सचिव (टपाल) व महासंचालक
2	Circle Office सर्कल कार्यालय	Chief Postmaster General (CPMG) मुख्य पोस्टमास्टर जनरल
3	Postal Account Office टपाल लेखा कार्यालये	Director संचालक
4	Regional Office रीजनल कार्यालय	Postmaster General (PMG) पोस्टमास्टर जनरल
5	General Post Office (GPO) जनरल पोस्ट ऑफिस	Director GPO or Chief PM or Senior PM संचालक GPO / चीफ PM / सीनियर PM
6	Gazetted Head Office (HO) राजपत्रित मुख्य टपाल कार्यालय	Senior PM or Chief PM सीनियर PM किंवा चीफ PM
7	Army Postal Service (APS) लष्करी टपाल सेवा	Additional Director General (ADG) अतिरिक्त महासंचालक
8	PTCs & RAKNPA PTC व RAKNPA	Director संचालक
9	CEPT, Mysore CEPT, म्हैसूर	General Manager & Director महाव्यवस्थापक व संचालक
10	BD, PLI & Parcel Directorate BD, PLI व पार्सल संचालनालय	Chief General Manager मुख्य महाव्यवस्थापक
11	Returned Letter Office (RLO) परत आलेल्या पत्रांचे कार्यालय	Manager व्यवस्थापक
12	Mail Motor Service (MMS) मेल मोटर सेवा	Senior Manager or Manager वरिष्ठ व्यवस्थापक किंवा व्यवस्थापक
13	Postal Stores Depot (PSD) पोस्टल स्टोअर डेपो	Superintendent of PSD अधीक्षक, PSD
14	Postal Division टपाल विभाग	SPOs / SSPOs टपाल अधीक्षक / वरिष्ठ टपाल अधीक्षक
15	RMS Division RMS विभाग	SRM / SSRM अधीक्षक RMS / वरिष्ठ अधीक्षक RMS

14. Important Points — Numerical Data to Update Before Exam

14. महत्वाचे मुद्दे — परीक्षेपूर्वी अद्ययावत करण्याजोगी आकडेवारी

- These figures **keep changing**. As per the source, this data will be provided **one month before the exam** — fill in the latest numbers from www.indiapost.gov.in or from **Annual Postal Report**.

No. क्र.	Data Point (English)	आकडेवारी (मराठी)
1	Total Circles	एकूण सर्कल
2	Total Post Offices	एकूण टपाल कार्यालये
3	Total Divisions	एकूण डिव्हिजन
4	Average area covered by each Post Office	प्रत्येक टपाल कार्यालयाने व्यापलेले सरासरी क्षेत्रफळ
5	Total Headquarters	एकूण मुख्यालये
6	Total P.O. (Post Offices)	एकूण P.O.
7	Total A.M.P.C. (Automatic Mail Processing Centres)	एकूण A.M.P.C.
8	Total G.P.O. (General Post Offices)	एकूण G.P.O.
9	Total Postal Store Depots	एकूण पोस्टल स्टोअर डेपो
10	Total Circle Stamp Depots	एकूण सर्कल स्टॅंप डेपो
11	National Sorting Hubs	राष्ट्रीय वर्गीकरण केंद्र
12	Intra Circle Hubs	इंट्रा सर्कल हब
13	Total National Speed Post Hubs	एकूण राष्ट्रीय स्पीड पोस्ट हब
14	Total Postal Regions	एकूण टपाल रीजन
15	Total RMS Divisions	एकूण RMS डिव्हिजन
16	Total Post Offices in Rural areas	ग्रामीण भागातील एकूण टपाल कार्यालये
17	Total Post Offices in Town / Urban areas	शहरी भागातील एकूण टपाल कार्यालये